

Bozkovské dolomitové jeskyně – 70 let speleologických průzkumů

Vratislav Ouhrabka

Krajina na pomezí Českého ráje, Jizerských hor a Krkonoš tvořená k severu mírně stoupajícími plošinami je rozbrázděna hlubokými údolími Jizery, Kamenice a jejich přítoků. Na svahu jedné z takových plošin, nazývané Na Vápenci, severně od obce Bozkov, se skrývají dodnes jediné veřejnosti zpřístupněné jeskyně v severních

Čechách – Bozkovské dolomitové jeskyně. Jeskyně na rozdíl od jiných přírodních útvarů bývají většinou skutečně skryté a bez přispění člověka, ať už náhodného, či speciálně cíleného bychom se o řadě z nich nikdy nedozvěděli. A přesně takový je i 70 let starý příběh, kterým začíná historie objevování bozkovského podzemí.

Největší podzemní krasové jezero v Čechách. Foto Petr Zajíček

Objev

... Záhy po obnovení těžby v roce 1947, po jednom z odstřelů, objevil se ve skále otvor do jeskyně. Parták Hečko (vedl skupinu zkušených slovenských lamačů-skaláků. pozn. autora) se světlem vnikl dovnitř a opatrně postupoval dále, až se dostal do třetí jeskyně, položené poněkud níže, kde spatřil komín – otvor do podzemí. Opatrně a pozorně vrhal do tohoto otvoru kameny, chtěl si ověřit, nemýlí-li ho sluch, když slyšel vždy po chvíli jakoby žblunknutí kamene do vody. Když vylezl ven, hlásil svůj poznatek právě přítomnému zástupci stavitele Havlíka (nájemce lomu). Ten ale hned shromáždil všechny skaláky a nařídil jim, aby o objevu mlčeli, že by firma přišla o povolení pokračovat v těžbě. Pak nařídil, aby náložemi byl otvor do jeskyně zatarasen. ... (František Tichánek, Kronika obce Bozkov)

Takto zachytil ve svých vzpomínkách okolnosti objevu prvních prostor Bozkovských dolomitových jeskyní v malém lůmku Na Vápenci bozkovský kronikář František Tichánek. Byl to právě on, kdo se zasloužil o záchranu jeskynních prostor před odtěžením a posléze i o vyburcování zájmu odborné veřejnosti o jeskyně, jejich výzkum a ochranu. Počátky byly jistě těžké a vyžadovaly mnoho úsilí a přesvědčování. F. Tichánek o tom píše: „Avšak ani na místním národním výboru nebylo jednotného názoru na jeskyně a z valné části byl výzkum objevu podceňován. Nepomáhaly ani společné moje intervence, nepomohly ani první fotografie. Nezáměr všech činitelů vyšších míst působil i na místní pracovníky, a tak byla období, kdy sám jediný jsem zůstával, a dokonce velmi osamoceným hlasatelem významu objevených jeskyní. Podle staré zkušenosti: „Tlučte a bude vám otevřeno, mluvejte a bude vám uvěřeno, přesvědčujte a bude vám pomozeno“ nevynechal jsem jediné příležitosti a vytrvale oživoval otázku dalšího průzkumu, zajištění, úprav a urychleného zpřístupnění Bozkovských jeskyní. A tak v roce 1955 napadl jsem krajského referenta pro přírodní památky Dr. Lhotského, který posléze dostal danému slovu a poměrně brzy přijel do Bozkova ještě se čtyřmi dalšími přírodovědeckými pracovníky a geology.“ Mezitím F. Tichánek sestavil z party bozkovských nadšenců skupinu, která v místech

zataraseného vchodu zahájila amatérský speleologický průzkum. Záhy se jim podařilo do jeskyní znovu proniknout a postupně uvolňovat další závaly. Jejich práce byla korunována úspěchem 21. září 1957, kdy se konečně podařilo proniknout do volných jeskynních prostor a objevit krápníky bohatě vyzdobenou jeskyni Překvapení v systému tzv. Starých jeskyní.

Odborný průzkum – zpřístupnění

Od tohoto okamžiku se začala psát nová historie objevování. Organizace a vedení dalších odborných a průzkumných prací spojených s vyhledáváním podzemních prostor pomocí moderních geofyzikálních metod, s mapováním, geologickými a hydrogeologickými výzkumy se ujali jeskyňáři sdružení v tzv. Krasové sekci Společnosti Národního muzea

Odklizení závalu v místě původního vchodu do Bozkovských jeskyní. Foto Archiv SJ ČR

Průzkumná sonda hloubená v místě výrazné geofyzikální anomálie potvrdila nové jeskynní prostory. Foto Archiv SJ ČR

Členité prostory Vánočních jeskyní. Foto Miloslav Hájek

v Praze v čele s Dr. Františkem Skřivánkem. Během následujícího roku byla, po vyhodnocení všech provedených výzkumů, vytipována místa největších geofyzikálních anomálií. Z nich jeskyňáři pomocí kopaných sond pronikli do dalších rozsáhlých prostor tzv. Nových jeskyní. Největší prostora Nových jeskyní ukrývá krasové jezero o rozloze 14 × 24 metrů, které je považováno za největší přírodní podzemní jezero s volnou hladinou v Čechách. Protože velké části objevených prostor byly zatopeny podzemními jezery, bylo k prozkoumání hlubších částí systému nutné snížit hladinu vody. Technickým zásahem v místě původního vývěru tzv. Kramářo-

vy vyvěračky se podařilo zajistit trvalé snížení této úrovně o cca 5 m. Pro mimořádný přírodovědný význam i turistický potenciál objevených jeskyní, které v 60. letech dosáhly celkové délky přes 500 m, bylo rozhodnuto o jejich zpřístupnění veřejnosti. Zároveň se zahájením zpřístupňovacích prací v roce 1965 byl podán i první návrh na přísnější ochranu tohoto přírodního výtvaru. I přes značné množství technických problémů a fyzickou náročnost prací byly jeskyně pro veřejnost otevřeny už v roce 1969. Na druhou stranu z laického hlediska snadné prohlášení jeskyní chráněným výtvozem si však vyžádalo podobné přesvědčovací úsilí, jaké zaznamenal

ve svých pamětech p. Tichánek při podněcování zájmu odborníků o v té době nevýznamný kras na severu Čech. Zákonné ochrany se Bozkovské jeskyně dočkaly teprve v roce 1999, kdy byly vyhlášeny národní přírodní památkou (Vyhláška MŽP č. 236/1999 Sb).

Novodobé průzkumy

Zpřístupněním jeskyní zde však speleologické průzkumy neskončily, i když neprobíhaly již s takovou intenzitou jako v letech ihned po jejich objevu. Průzkumnými pracemi se v tomto období zabývali většinou zaměstnanci správy jeskyní společně s amatérskými jeskyňáři Krasové sekce TISu, později převážně členové České speleologické společnosti. Již v průběhu vlastních zpřístupňovacích prací se podařilo objevit nová rozsáhlá pokračování. Například systém Vánočních jeskyní o délce přes 100 m, který ukrýval mimořádnou výzdobu tvořenou jehličkovými krystaly aragonitu. Později v 80. letech probíhaly dlouhodobé čerpací pokusy, které umožnily zatím nejrozsáhlejší novodobé objevy tzv. Novoročních a Podvodních prostor zasahujících do hloubky více než 14 m pod úroveň současné hladiny podzemních jezer. Dnes je pozornost speleologů zaměřena především na oblast Větrné jeskyně, kde se postupně daří odkrývat velice členité prostory s vertikálním rozpětím přes 20 m. Kromě speleologických průzkumných prací byla v jeskyních ve spolupráci s odborníky různých přírodovědných oborů prováděna komplexní mikroklimatická pozorování včetně podrobného monitoringu výskytu radonu, hydrologický výzkum, moni-

Krápníkový útvar Prušácká přilba. Foto Petr Zajíček

toring prostorových mikropohybů na vytipovaných zlomech, paleomagnetická měření i stanovení stáří krasových procesů.

I přes to, že průzkum Bozkovských jeskyní probíhá v podstatě 70 let a hlavní části jeskynního systému byly objeveny a prozkoumány již v letech 1957–1958, daří se i dnešním pokračovatelům „bozkovských objevitelů“ odkrývat další neznámé podzemí a získávat informace o přírodních procesech a změnách odehrávajících se jak v současnosti, tak v dávné geologické minulosti. V současnosti narostla celková délka všech prozkoumaných částí Bozkovských dolomitových jeskyní

Excentrický krápníkový výrůstek ve Starých jeskyních. Foto Petr Zajíček

na 1075 m. Přes všechny komplikace speleologický průzkum a s ním spojený výzkum jeskynního prostředí stále přispívají k poznání tohoto našim očím jinak skrytého přírodního fenoménu. Díky tomu, že jsou jeskyně zpřístupněny a veškeré průzkumné práce jsou prováděny v těsné spolupráci se Správou jeskyní ČR, je možné nové informace o významu přírodovědných hodnot jeskyní ihned předávat zájemcům z řad široké veřejnosti.

Souhrn

Před 70 lety (1947) byly náhodně při těžbě dolomitu v lůmku Na Vápenci, severně od obce Bozkov (okres Semily), objeveny

krasové jeskyně. Díky místním nadšencům vedeným kronikářem Františkem Tichánkem se podařilo jeskyně uchránit před zničením a zahájit první průzkum. Ten v roce 1957 vyústil v objev bohatě vyzdobené části nazvané jeskyně Překvapení. Následné odborné průzkumy spojené s využitím nových geofyzikálních metod vedli speleologové Krasové sekce Společnosti Národního muzea v Praze v čele s Dr. Skřivánkem. V roce 1969 byly jeskyně zpřístupněny veřejnosti a od roku 1999 jsou národní přírodní památkou. Speleologický průzkum a další výzkumné práce v oblasti geologie, mikroklimatu či hydrologie pokračují i v současnosti.

Jezero v Bozkovských dolomitových jeskyních je považováno za největší podzemní jezero svého druhu Čechách. Foto Miloslav Hájek